

Дубасенюк О., Сидорчук Н. Авторитет педагога як чинник особистісного зростання учнів загальноосвітніх та професійних закладів освіти // Компетентнісний підхід до підготовки фахівців економічного та технічного профілю у ЗФПО: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2023 р.), м. Київ / за заг. ред. канд. пед. наук Ю.В. Ївженка, канд. філос. наук А.М.Сингаєвської. Київ: Четверта хвиля. 2024. 215 с. С. 33-35.

УДК 377

Олександра Дубасенюк,
доктор педагогічних наук, професор
Нінель Сидорчук,
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АВТОРИТЕТ ПЕДАГОГА ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

*Ті, у кого ми навчаємося, правильно називаються
нашими вчителями, але не всякий, хто вчить нас,
заслуговує на це ім'я.*
Й.-В. Гете

В особистісному розвитку майбутнього фахівця велику роль відіграє авторитет учителя – це комплексне утворення, яке складається з багатьох показників. У цій сфері працювало відомі вчені і педагоги : Г.С. Костюк, І.Д. Бех, А.С.Макаренко, Б. М.Ступарик В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський та ін. [1, 5]. Авторитет – це індивідуальний вплив будь-якої особи, що ґрунтується на її знаннях, моральної достойності, життєвому досвіді. Авторитетність особистості відображається у здатності особи спрямовувати, не примушуючи до насильства, думки, почуття і вчинки інших людей, а також у визнанні останніми носіїв авторитету, права на керівництво і готовності слідувати їх вказівкам та порадам. Значення авторитету у вихованні вирішальним чином визначається особистістю вихователя/педагога.

Авторитетні педагоги - прагнуть бути уважними до своїх вихованців та їх проблем намагаюь разом з ними розв`язувати ситуації, які виникають, допомагають вирішувати важливі для них питання. Крім того висловлюють віру в творчі здібності вихованців, у їх майбутнє.

Продуктивна діяльність педагогів-майстрів у напрямку особистісного та професійного самовдосконалення. Педагоги-майстри багато і неперервно працюють над собою, удосконалюють свої особистісні та професійні якості та знання, багато читають. Вони безперестанно відкриті до

нових знань. Накопичують важливий матеріал для роботи з вихованцям. Мають власні бібліотеки, як це радив В.О. Сухомлинський, виписують часописи. Учні також залучаються до цієї роботи, до процесу самовдосконалення. Збирають пізнавальні матеріали з газет, часописів, книг з актуальних для юнацтва проблем.

Порівняльне дослідження в окресленій сфері. Продуктивні педагоги. Нами було проведено дослідження у закладах середньої та професійної освіти у Житомирській, Луганській, Черкаській областях щодо рівня і чинників сформованості авторитету педагогів - продуктивних і малопродуктивних [2]. Наводимо результати опитування. Рівень сформованості авторитету – довірливого зв'язку педагога і вихованців визначено за такими показниками: любов до професії (0,71, 0,94), наявність довірливої взаємодії і поваги (0,72, 0,93); умілий індивідуальний підхід (0,67, 0,9). Авторитетний педагог досконало володіє методами та прийомами виховання, тому для переконання учнів у будь-якій ситуації йому не треба вдаватися до детальної аргументації. Вимоги вчителя виконуються учнями у «згорнутій» формі. Окрім того, педагогічні вимоги не зустрічають протидії учнів. Педагог керує поглядом, жестом, мімікою. Учні поважають і цінують думку вчителя, який став ідеалом для наслідування. Шануючи авторитетного вчителя, вихованці постійно прагнуть до творчої діяльності, до виконання нестандартних завдань, вправ, намагаючись отримати схвальну оцінку улюбленого педагога.

Авторитетний вчитель добре розуміє стан учня, його особливості, настрої, допомагає кожному знайти себе: в одному розкриває добрі громадянські риси, у другого – моральні якості (доброту, чуйність, поважливе ставлення до батьків, товаришів), у третього – позитивно оцінює смак, у четвертого – гострий розум, у п'ятого – відкриває філософа (0,5; 0,71; 0,92) тощо. Все це свідчить про глибокі психолого-педагогічні знання педагога, високий рівень його професійної майстерності.

Малопродуктивні педагоги. Зовсім іншу картину спостерігаємо в оцінці виховної діяльності неавторитетного і водночас "малопродуктивного" педагога. Такі педагоги надають перевагу своїм діловим якостям і недооцінюють особистісні риси (0,7; 0,47). Наслідком такої позиції є відсутність довірливих стосунків між учителем і учнями. Для неавторитетного вчителя характерний знеособлений, загальний підхід до учня. Практично не враховуються психічний стан вихованця, впливові чинники його розвитку, стресові ситуації, у яких нерідко перебувають окремі учні, наприклад, розлад між батьками у сім'ї, втрата близьких людей, хвороби, важкі стосунки з однолітками, особливості вікового дорослішання тощо. Такі вчителі, на думку старшокласників (за результатами опитування випускників шкіл Житомирської області), пред'являють несправедливі вимоги, нерідко поділяють учнів на «любимчиків» і «нелюбимчиків» з відповідним ставленням до одних та других. Першим багато пробачається у разі невиконання домашніх завдань, будь-яких порушень, другим – нічого не

пробачається, а навпаки – відчутне негативне ставлення до всіх їх дій і вчинків [2].

Це підтверджують і результати досліджень щодо розповсюдження стереотипів про зв'язок успішної діяльності учня з його особистісними рисами (І.Д. Бех, І.А. Зязюн, Г.С. Костюк, В.В. Рибалко та інші) [1,3, 4]: якщо учень добре навчається, то його наділяють належними позитивними рисами характеру (здібний, сумлінний, чесний, дисциплінований, порядний тощо); якщо ж учень має низький рівень знань, він наділяється рядом відповідних негативних якостей.

Чинники, що зумовлюють авторитет педагога. Оцінювання факторів, що зумовлюють авторитет викладача професійної школи, характеризується такими особливостями. Відзначається вирішальна роль моральних і професійних чинників, зокрема виділяються такі показники як інтерес до педагогічної професії (0,71, 0,94), наявність спеціальних та методичних знань (0,72, 0,93) у поєднанні з особистісними властивостями (0,71, 0,92), високий рівень професійної майстерності (0,68, 0,88). Індивідуальний підхід у діяльності авторитетних викладачів відіграє особливу роль, оскільки серед учнів професійної школи багато вихованців з важким життєвим досвідом, із неповних сімей, сироти; учнів з низьким рівнем базових знань, з низькою культурою поведінки.

Тому довіра як вираження поваги до молодшої людини, її достоїнству має важливе значення у виховній роботі з вихованцями закладів професійної освіти. Авторитетний педагог прагне постійно вдосконалювати свої психолого-педагогічні знання й уміння, щоб ефективно взаємодіяти з учнями, урахувавши сучасні суспільні виклики, ситуацію, допомагати у їх духовному зростанні. На думку учнів, авторитетний педагог – той, який довіряє і якому довіряють.

Авторитетний педагог професійної школи своїм ставленням до роботи надихає учнів на продуктивну працю, зацікавлене ставлення до своєї професії і вчить досягати найкращих результатів ще у період виробничої практики.

Таким чином, до вирішальних показників авторитетного педагога загальноосвітнього та професійного закладу відносимо: неперервне самовдосконалення, позитивне, поважливе та довірливе ставлення до учнів, прагнення розкрити творчий потенціал кожного вихованця, постійна допомога в особистісному зростанні, оволодінні знаннями, уміннями та навичками, віра в їх майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Виховання особистості. У двох книгах. Кн. І.: Особистісно-орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади. К.: "Либідь", 2003. 278 с.
2. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. 367 с.

3. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. Посібник. К.: МАУП, 2000. 312 с.

4. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Радянська школа. 1989. 608 с.

5. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення: навч.-метод. посібник. К.: ІЗМН, 1998. 336 с.

\